

Историскиот развој на иселувањата од Македонија (4)

Славе Николовски-Катин

По поразот на Демократската армија на Грција (ДАГ) во август 1949 година еден дел од нејзините сили се префрли во Југославија, а друг дел во Албанија, од каде што се изврши распоред за префрлање во поранешните источно-европски земји и тогашниот Советски Сојуз. Пред тоа, пролетта 1948 година беа евакуирани и околу 28.000 дечиња од селата на слободната територија во Егејскиот дел на Македонија.

Се претпоставува дека вкупниот број на емиграцијата прифатена во источно-европските земји и во Советскиот Сојуз изнесувала околу 55.000 од кои над 20.000 беа Македонци. Македонската емиграција заедно со грчката, живееше и дејствуваше во рамките на сите организирани форми што ги реализираше Комунистичката Партија на Грција. Така, во 1949 година почнаа да излегуваат и првите весници на политичката емиграција во чии рамки се печателе и страници на македонски јазик. Така, во Романија излегуваше весникот „Неа зои“ (Нов живот), во Унгарија „Лајкус агонас“ (Народна борба), во Полска „Димократис“ (Демократ), во Чехословачка „Лаикос агонистис“ („Народен борец“), во Бугарија „Лефтерија“ (Слобода), а во Ташкент, во Советскиот Сојуз во почетокот излегуваше весникот под име „Прости ники“ (Кон победата), кој подоцна го смени името и излегуваше под наслов „Неос дромос“ (Нов пат).

Македонските страници излегувале редовно с# до 1968 година (период од околу 18 години), а потоа некои од страниците, порано или подоцна се укинувале како резултат на ставот на Централниот Комитет на КПГ, дека натамошното издавање на македонските страници и' пречи на нејзината работа во Грција, односно во напорите за нејзино легализирање и соработка со политичките партии во Грција, за кои македонското прашање на постоеше.

Денес во поранешните источно-европските земји: Романија, Унгарија, Чешка и Словачка, Полска, Русија и други земји живеат неколку илјади Македонци претежно од егејскиот дел на Македонија. Исто така, има и бројни доселеници од мешани бракови на Македонци од сите делови на Македонија.

Во развојот на Будимпешта се присутни и Македонците, кои го даваат својот скроман, но значаен придонес. Имено, во виорот на Граѓанската војна во Грција (1946-1949) оттргнал илјадници Македонци од Егејскиот дел на Македонија од нивните родни огништа и ги развезал низ разни земји во светот. По волја на судбината, голем број Македонци од овој дел на Македонија се нашле и засновале ново огниште во Унгарија. Бидејќи досега никој не

водел некоја попрецизна статистика, се претпоставува дека во Унгарија живеат од 5 до 7 илјади егејски Македонци. Македонската колонија во оваа земја е сконцентрирана, главно во Будимпешта, Мишколц, селото Белојанис и некои други помали места.

Според некои нецелосни податоци бројот на политичките бегалци од Грција во Унгарија се движел од 8 до 10 илјади, од кои околу 80% биле Македонци, меѓу кои и илјада деца сместени по детските домови ширум Унгарија. Нив ги има во Будимпешта, селото Белоез, потоа во градовите Озд, Мишколц, Балатон, Алмади Балатон Кенеше, Балатон Леле, Искар Сенѓур, Дик, Чурго и други места. Децата беа на возраст од 3 до 13 години и во домовите покрај македонскиот јазик учеа и други предмети на мајчин јазик.

Македонците во Унгарија полни 40 години немаат свое здружение или некоја слична асоцијација. Не поради тоа што не сакаа, туку поради приликите што владееја во Унгарија до 1990 година, како и поради агресивната и негативна политика на грчкото лоби во оваа земја.

Имено, Грците во Унгарија се далеку од помногубројни од Македонците и редовно материјално помагани од матичната земја. Тие долго време воделе и ќе водат многу агресивна политика, чија основна цел е да ги претопат и да докажат дека во Унгарија (како и во Грција) нема Македонци. За да ја остварат оваа цел, тие не избираат средства и често се служат со нечесни игри и измами. Но, досегашната практика покажа дека и Македонците се цврст орев, дека не постои сила што ќе ги скрши. Тие се и ќе останат Македонци. Друга алтернатива за нив не постои.

Македонците од Егејска Македонија во поранешна Чехословачка започнаа масовно да доаѓаат по Граѓанската војна во Грција. Така, во тој период бројот на политичките емигранти во Чехословачка беше околу 12.000 од кои над 2.000 Македонци, претежно од Леринско-костурскиот регион. Македонците живеаа, главно, во градовите: Јесеник, Прага, Острава и заедно со грчките политички емигранти дејствуваа во сите организирани форми конституирани од Комунистичката партија на Грција (КПГ).

Покрај политичкото собирање, Македонците во поранешна Чехословачка се организираа и групираа преку информативно гласило. Имено, информирањето на Македонците и Грците се вршеше преку заеднички весник со име „Агонистис“ (Борец). Ова гласило започна да излегува во почетокот на 1950 година на четири страници, од кои една, а понекогаш и две беа на македонски јазик. Во 1953 година Управата на политичките емигранти во Чехословачка се пресели од Јесеник во Прага, а со тоа и Редакцијата на весникот, а 1966 година од Прага во Острава.

Следејќи ја содржината на македонските страници може да се констатира дека тие во основа ја изразуваа позитивната политика на КПГ спрема македонското национално прашање и општо нејзината политика спрема Грција и светот. Според тоа, страниците нудат драгоцен материјали од историјата, литературните остварувања, фолклорот и воопшто од целокупниот живот на македонските политички емигранти во Чехословачка.

Поголемиот број Македонци од Егејска Македонија, меѓу кои беа бројни деца прогонети, при крајот на шеесетите години се преселија, претежно во Република Македонија, а многу мал број заминаа во прекуморските и други земји. Меѓу нив, а и меѓу Македонците кои денес живеат во Чешка и Словачка, има бројни интелектуалци. Со своите постигнувања на бројни научни полиња и во културата, Македонците таму оставаат значајни траги во севкупното живеење во нивните средини.

Исто така и во седумдесетите години се забележува бран на Македонци кои времено живеаа во тогашна Чехословачка. Тие претежно беа градежни работници и стручњаци од неколку македонски градежни фирми, особено од „Трудбеник“ од Охрид. И денес има помал број Македонци, пред сè, од Егејска Македонија, како и од Република Македонија, кои претежно се занимаваат со трговија, и со други бизниси. Веројатно поради малиот

број во Чешка и Словачка немаат свои македонски организации.

Врските меѓу Полска и Република Македонија допираат од повоениот период и тие, главно, се базираат на културна, научна, економска и друга основа. Еден од првите лекторати на македонски јазик е отворен токму во пријателска Полска. Но, првата поголема група Македонци што дојде во Полска беше од егејска Македонија. Имено, први меѓу емигрантите од Грција во Полска беа децата-прогонети (бегалци), а со нив по некоја жена или мома кои имаа улога на воспитувачки. Тие во почетокот се населија во Солице Здруј, Лондек Здруј, во Згожелец, а од таму беа префрлени во Вроцлав, Легница, Свидница, Шчечин и други места. И на тие нови простори Македонците се бореа да го афирмираат својот јазик, култура, литература, традиции и да го зајакнат националниот дух.

Меѓутоа, кон крајот па шеесеттите години, голем број Македонци, претежно високо образовани, се преселија од Полска во Република Македонија и во прекуокеанските земји, особено во Канада. Како резултат на тоа 1974 година се укинаа страниците на македонски јазик во „Демократ“, а кратко време потоа згасна и весникот.

На Македонците во Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина им се гарантирани сите права како национално малцинство. Со тоа Македонците служат како мост за развивање на пријателство помеѓу овие поранешни ЈУ републики и Македонија, афирмирајќи ги, на тој начин, како демократски и граѓански земји. Тука Македонците се организирале во македонска организација на културно - уметнички душтва. Меѓу другото, Македонците во Војводина, во Јабука и Качаревоимаат и македонски училишта. Меѓутоа, останува отворено прашањето во врска со Македонската православна црква.

За разлика од овие држави во Република Хрватска на Македонците им се гарантирани сите права како национално малцинство. Таа е земја каде што владата, преку материјална и финансиска помош, го помага развојот на малцинствата за афирмација на нивните национални, културни и јазични вредности. Со тоа Македонците служат како мост за развивање на пријателство помеѓу Хрватска и Македонија, афирмирајќи ја, на тој начин, Република Хрватска како демократска и граѓанска земја. Тука Македонците се организирале во Хрватско-македонската заедница, заедничка организација на културно - уметнички душтва во поголемите градови во Хрватска. Потоа има црковни општини на МПЦ и тоа во: Загреб, Сплит и Пула, а од 1993 година, заедницата го издава и списанието „Македонски глас“. Преку сите тие асоцијации, Македонците во Хрватска остваруваат богат културно, просветен, спортски и духовно – верски живот, настојувајќи да го задржат и да го развиваат својот македонски идентитет. Притоа, конечно Македонците се наоѓаат на најразлични врвни места во науката, високото образование, културата, судството, стопанството и во други подрачја на општественото живеење во Хрватска.

Судбината на Македонците во Словенија е слична, ако не и идентична со онаа на Македонците во Хрватска. Словенија е втората поранешна ЈУ република во која Македонската православна црква општо е регистрирана во државниот регистар, како посебна верска заедница. А Македонците, како што се вели, како духовни роднини на Словенците, се организираат и во културно-уметнички друштва и други асоцијации. Денес постојат или се во формирање културно-уметнички друштва во Љубљана, Крањ, Марибор и Копар, со тенденција тој број да се зголемува.

Исто така, Македонците во Словенија се организирани на духовно национално поле преку Македонските православни црковни општини за Крањ и Љубљана кои претставуваат идно собиралиште на Македонците.

Продолжува